

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

24 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Adam Doliwa (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Kowalski

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 30 czerwca 2021 r., I ACa 582/20,
w sprawie z powództwa A. K.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz A. K. kwotę
2700 (dwa tysiące siedemset) złotych zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek
ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia
doręczenia niniejszego wyroku Bank spółce akcyjnej w W. do dnia
zapłaty.**

Maciej Kowalski

Adam Doliwa

Marcin Łochowski

[dr]

UZASADNIENIE

Powód A.K. wniósł o zasądzenie od Banku spółki akcyjnej w W. 130 023 zł, z bliżej określonymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie, z tytułu nieważności umowy kredytu łączącej go z pozwaną. Roszczenie powoda obejmowało okres od 31 października 2007 r. do 16 października 2017 r.

Wyrokiem z 7 lipca 2020 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od pozwanej na rzecz powoda 130 023 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, od kwot: 121 042 zł – od 27 maja 2017 r. do dnia zapłaty i 8981 zł od 3 stycznia 2018 r. do dnia zapłaty (pkt 1); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2); zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 6417 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt 3).

Wyrokiem z 30 czerwca 2021 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanej (pkt I) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II).

Sąd Apelacyjny wskazał, że przy kursie CHF nie była sporna jego wysokość, lecz właściwie brak zasad ustalania wysokości kursu, gdzie nie wskazano precyzyjnie, na podstawie jakich kryteriów bank ustala kurs wymiany waluty obcej w momencie uruchomienia kredytu. Podobnie przy różnicach kursów. Co do spłat poszczególnych rat wskazano, że będą przeliczane według kursu sprzedaży ogłaszanego przez NBP, zaś wysokość oprocentowania mogła być ustalana przez pozwaną, w toku wykonywania umowy, w sposób dowolny. Na etapie zawierania umowy nie wskazano również sposobu i miejsca publikacji informacji kursowych. Sąd odwoławczy podkreślił, że trafnie Sąd pierwszej instancji ocenił, iż w oparciu o tak sformułowane postanowienia w momencie podpisania umowy przeciętny, rozsądny konsument, a takim był powód w niniejszej sprawie, nie był w stanie stwierdzić, jak zostanie wyznaczony kurs CHF będący podstawą przeliczenia wysokości kredytu na CHF, która to kwota miała być podstawą późniejszego przeliczania poszczególnych rat z franków na złotówki.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie strony zawarły umowę o kredyt złotowy. W umowie nie przewidziano udostępnienia powodowi

żadnej kwoty CHF. Wprowadzenie mechanizmu indeksacji do waluty obcej, jako miernika wartości świadczenia strony, wiąże się z kwestią określenia w umowie kursów przeliczeń i wprowadza związek kredytu z walutą obcą, ale kredyt nie staje się przez to kredytem walutowym, lecz pozostaje kredytem złotowym. Kredytodawca udzielił bowiem kredytu w PLN, który następnie był przeliczany do waluty obcej, zaś jego wypłata i spłata następować miała w PLN. W § 2 ust. 1 umowy wskazano kwotę kredytu wyrażoną w PLN. Z analizy umowy wynika, że również inne jej postanowienia odnoszą się do kwot wyrażonych w złotych, jak np. wysokość prowizji, opłaty, zabezpieczenie w postaci hipoteki kaucyjnej – wszystkie wyrażone zostały w PLN. Jednocześnie umowa kredytu przyznawała pozwanemu bankowi pełną dowolność w zakresie ustalania kursów kupna CHF.

W ocenie Sądu Apelacyjnego mechanizm indeksacji w umowie stron, oceniony jako nieuczciwe postanowienie umowne, powinien zostać wyeliminowany ze stosunku prawnego kredytu. Mechanizm ten odnosi się do głównego przedmiotu umowy. Skoro postanowienia dotyczące zasad obliczania kursu waluty obcej nie mogą być zastosowane do określenia i realizacji obowiązków stron wynikających z umowy to oznacza to, że zawarta między stronami czynność prawna musi być traktowana tak, jakby nie zawierała zasad ustalania kursu waluty, po którym następuje indeksacja kredytu oraz jego rat.

Sąd drugiej instancji wskazał, że sporna umowa nie zawiera klauzuli salwatoryjnej, która pozwalałaby na zastosowanie przepisów prawa cywilnego wobec umownego nieuregulowania danej kwestii. Nie ma też innych rozwiązań prawnych (wielokrotnie zapowiadanych co do zasad rozliczania tzw. umów frankowych, do których zaliczyć należałoby rozważaną w tej sprawie), ustanawiających podstawę do sprawiedliwego rozliczenia między stronami.

Zdaniem Sądu drugiej instancji eliminacja niedozwolonych klauzul powoduje, że umowa nie może dalej obowiązywać. Na skutek eliminacji tych klauzul świadczenia stron stają się niewykonalne, gdyż bez wskazania kursu waluty obcej nie można ani ustalić wysokości salda kredytu spłacanego przez powoda, ani wysokości poszczególnych rat. W niniejszej sprawie postanowienia dotyczące zasad obliczania kursu nie mogą być zastosowane do określenia i realizacji obowiązków

stron wynikających z umowy, a więc zawarta umowa między stronami umowa musi być traktowana tak, jakby nie zawierała zasad ustalania kursu waluty, po którym następuje indeksacja kredytu oraz jego rat. W związku z tym Sąd drugiej instancji uznał, że umowa ta nie może wiązać stron.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku skargę kasacyjną wywiodła pozwana, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie prawa materialnego tj.: art. 385¹ § 1 oraz art. 385¹ § 2 k.c., oraz naruszenie § 5 ust. 5 umowy kredytu z 17 listopada 2004 r.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej, określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczeń. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te, składające się na przyjęty w umowach kredytu mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

Zarzut kwestionujący przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że klauzula przeliczeniowa określa główne świadczenia stron nie zasługiwał na uwzględnienie. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, zastrzeżone w umowie kredytu

klauzule dotyczące przeliczenia kwoty wypłaconego kredytu i spłacanych rat na walutę obcą określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. i art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. m.in. wyroki SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54). Wniosek ten należy również odnieść do klauzul, na podstawie których następowało określenie wysokości świadczenia w umowach kredytu denominowanego, gdyż wpływają one na wysokość kwoty kredytu w złotych, którą ma wypłacić bank, a także kwoty przypadającej do spłaty (zob. wyroki SN: z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Sąd Apelacyjny trafnie ocenił jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie stron, z uwagi na brak określenia zasady ustalania wysokości kursu po jakim następuje przeliczenie uiszczanych przez powoda spłat kredytu. Wskazał również, że wysokość oprocentowania mogła być ustalana przez pozwany bank w toku wykonywania umowy w sposób dowolny. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a także wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron umowy zostało już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyrok SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i tam powołane orzecznictwo oraz wyroki SN: z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazano, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, aby dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, aby umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak, by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13,

Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 75; podobnie wyrok z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 45).

Klauzula przeliczeniowa przewidziana w zawartej przez strony umowie nie została jednoznacznie sformułowana, skoro powód nie był w stanie z góry oszacować kwoty, którą miał obowiązek świadczyć na rzecz kredytodawcy (zob. m.in. wyroki SN: z 4 listopada 2011 r., I CSK 46/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 4; z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12; z 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 53).

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Uznanie bowiem, że postanowienia dotyczące przeliczania kwoty kredytu i uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one powoda. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak, by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w razie braku tego warunku (zob. wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62).

Wyliminowanie z umowy kredytu indeksowanego łączącej strony niedozwolonych postanowień umownych określających zasady przeliczania udzielonego kredytu na złote oraz jego spłat na CHF wymaga oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Dla oceny tej kwestii nie ma bezpośredniego znaczenia fakt, że wymieniona klauzula określała świadczenie główne stron (zob. wyroki SN: z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; zob. też wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, pkt 37; z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 44).

W odniesieniu do możliwości dalszego wykonywania umowy kredytu indeksowanego (albo denominowanego) po wyeliminowaniu klauzuli indeksującej (albo denominacyjnej) należy podkreślić, że zgodnie z punktem 2. uchwały całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Zgodnie z art. 87 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Zdaniem Sądu Najwyższego nie jest także uzasadniony zarzut skargi kasacyjnej wskazujący na możliwość wypełnienia luki w umowie, powstałej na skutek usunięcia z niej klauzuli przeliczeniowej (art. 385¹ § 1 k.c.), przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu NBP. W kwestii ewentualnego stosowania przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych, należy odwołać się do punktu 1. uchwały całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w myśl którego w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że

miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W tym kontekście zasadne jest również odwołanie się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, w którym wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione jest zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, gdyż prowadziłoby to w istocie do zmiany treści łączącej strony umowy. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stoi w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych (zob. też wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bankowi BPH S.A., pkt 68). W związku z tym należy stwierdzić, że nie jest dopuszczalne zastosowanie przepisów o charakterze dyspozytywnym w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że Sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, iż łącząca strony umowa kredytu po usunięciu z niej klauzul abuzywnych nie mogła być nadal wykonywana. W związku z tym podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty nie mogły zostać uwzględnione.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Maciej Kowalski

Adam Doliwa

Marcin Łochowski

(K.W.)

[a.ł]